

que eum oberrantem vespera comprehendenter, itmo est quasi expeditus latro errans, aut potius celerrime exsiliens de civitate in civitatem. » Quis ergo fidate? quis cum eo contractus ineat? quis cum eo negotia tractet? q. d. Nemo. Juvenis enim non uxoratus, vagus, cupidus et audax, cavendus est ut ero, itmo quasi latro; quia ubique divertet, insidiabitur tum pudicitie filiarum, tum opibus rebusque a se concepit, putans se impunis facturam, dum domum et uxorem filiosque non habeat, a quibus damna ab eo illata repeli possint; eo quod ipse sit solitus et solus, qui vim inferunt ut latro vel armatus resistere, vel fugere possit. Paulo aliter Palacius: Uxor, inquit, est nodus, ubi vir quiescit: qua qui caret, cui se credit, cui fidel? si enim servis se committit, latronibus se committit. Jam vir carentis uxori, qui in ea dormit domo, in qua nox eum occupat, velut latro est; ut enim hi exsilit de civitate in civitatem, ita ille de feminis in feminam, quas adulterio polluit aut fornicatione.

Nota: Pro latro succinctus, grecè est τέλος, hebreice גָּדוֹד, id est accinctus gladio, armatus, expeditus, paratus ad pugnam, ad insulatum, vel ad fugam. Unde sequitur: « Exsiliens de civitate in civitatem. » Qucirca noster Pineda in Job xxxviii, 3, sic exponit, q. d. Stai semper paratus ad fugam, numquam securus. Pro easi-
tienti Noster legit ἔργα, vel ἔργα, jam legunt ἔργα, id est errans, oberrans. Graeca ordine hic communant, ideoque unam faciunt comparationem, que virtute duas includunt. Sic enim habeat: *Qui enim creder succincto latroni erranti de civitate in civitatem? si homini non habenti nidum, et defecte utique obscuraverit, repece, quis credet?* q. d. Nemo. Tigurina: *Quis enim fidat expedito latroni, ex alia in aliam civitatem oberranti? quis item homini non habenti nidum, et moranti (ali) divertenti, vel pernotanti) utique adesperaserit.*

Audit ergo ad aves vagabundas nido carentes, quæ allarum avium nidos invadunt, ova exsorbent, pullos perdunt, as sua ova supponunt, ut ab avibus quarum nidus est, foveant et excludant, ubi faciunt ecclii, teste Aristotele, lib. IX Histor. Animal. cap. xxxix, quibus proinde a vulgo comparantur fornicateores et adulteri. Rursus alludit ad Prov. xxvi, 8: « Sicut avis transmigrans de nido suo, sic vir qui derelinquit iecum suum. » Vir ergo vagabundus similis est avi carenti nido et vagabunde: primo, quia similius levus est, inconstans et vagus, cui proinde nemo fidel, nemo cum eo rem habere vult. Nam, at recte noster Salazar ibidem annotat, omnes aves, quamdui pullos solum at nidos, ibi quidem harent, nec longius evagantur, sed circum circa obambulant; ubi autem pulli adulti evolunt, nullibi ipse consistunt, sed hac illac vagi st dearrantes pervolant. At ergo Salomon: Om-

nis homo inconstans ac levus, qui nulla in re di-
tius perseverat, sed occupationes, artes, domus,
civitates et terras in dies vorit ac permittat, a-
milis est avi quæ jam deseruit nidum suum, atque
deo nullibi consistit, cui propterea ne fide-
re neo credere oportet. Audi Senecam, epis. 2:
« Nasquam est, qui ubique est; in peregrinatione
vitam agentibus hoc evenit, ut multa hospita ha-
beant, nullas amicitias. Non prodest eibus, nec
corpori accedit, qui statim sumptus emittitur:
nihil aequæ sanitatem impedit, quam remediorum
crebra mutatio: non coalescit planta, quæ sepe
transmutatur. Nihil tam utile est, quod in transitu
prosit. » Huc facit locus acutus, sed religiosus
B. Egidii, qui B. Bernardum a Quinta Valle (uler-
que erat e primis sociis S. Francisci) vocabat hi-
rundinem, eo quod integræ quindecim annis
fidei et mente a terrenis abstractus, in celum
suspicetur, ac per montes et solitudines disser-
rens, in transvolans instar hirundinis, terra
fastidiosi totus raperetur in Deum, Ita Waddingus in
Annal. Minorum, anno Christi 1241, num. 3 et 4.

Secundo, sicut aves, carente nido, alarum ni-
dos et obvia queque invadunt, occupant, pre-
dantur, vorant, destruunt: sic et juvenis vagus
cupidusque invadit et occupat quecumque aliud
videt pulchra, speciosa, commoda.

Tertio, sicut aves vagabundae et transvolantes
ex uno loco in alium facile retibus venatorum
capiuntur: sic et vagabunda facile in pericula,
seruitem mortemque incurvant, praesertim si
latronum more furtum, rapinam, stuprum, ce-
dem, simile crimen, ut paulo ante dixi, com-
mittant. Sic videmus acupes maxime insidiari
grubis et anseribus silvestribus, initio veris cum
advolant, et autumni cum avolant turmas in
magno agmine: tunc enim alias sagittis, alias
bombardis, alias visco, alias retibus, alias alia
arte capiunt et occidunt. Unde S. Ambrosius hos
acupes motans lib. V Hesae. cap. xviii: « Qui-
bus, inquit, nos inospitali immanit (q. d.
hos hospiti jura per immanitatem violantes) molitur
insidias, et diverso genere nunc infida sede de-
cipere, nunc visco eas fallere, nunc retibus aut
laqueis captare contendimus. » Similis modo qui
patriam relinquit, et in alias regiones migrat
obtraquaque, facile in carcere cruditor, aut vi-
lier servire cogitur, aut fame, vel incolaram aut
latronum incursum occiditur. Unde Septuaginta
locum citatum Prov. xxvi, 8, sic transferunt:
Sicut cum avis devolaverit a proprio nido, sic homi
servus fit, cum peregrinus fuerit a propria sedicio.
Syrus vero hunc Siracidis locum ita verit: *Quis
credet juveni qui similis est sero, qui transiit de
civitate in civitatem? si vir qui non habet mulierem,
in loco ubi reperiatur, morietur.* Ita quotidie
videmus Romae peregrinos domi sua honestos,
divites, litteratos et splendidos, eo redigi ut agant
cocos, equisones, mendicos, et tandem in hospi-
tali moriantur.

Mystice Rabanus: « Nidum, ait, hic nuncupat
sanctam Ecclesiam, ubi pte electorum animos
filios bonorum entrunt. Unde scriptum est in
Psalmo: Passer inventus sibi domum, et tutur
nidum, ubi reprobat pullos suos: ubi ergo re-
quiem e. intelanhabet, qui non intra sanctam
Ecclesiam manet? Ubiquecumque enim per hereticorum
dogmata, vel philosophorum studia defle-
xerit; semper in errore erit, et lucem sincera-
veritatis nusquam inveniet. Quasi etiam succin-
tus latro de civitate in civitatem exsilit, quia in-
stabilis in omni re vagus et profugus de errore in
errore cadit. »

Ex dictis liquet Siraciden hoc loco ita commen-
dere conjugium et domum propriam, quia hec
iudei rufibus et terrenis consulenda erant; ut
lumen non reprobat celibatum sacerdotum et
Religiosorum, nec horum paupertatem, qua se
omni possessione et dominio abdicant studio et
amore rerum celestium; esto eam taceat, quia
ad eam assurgere nequabit Iudeorum infirmitas
et crassities: unde ea Christo et Apostoli, filii
novi Testamenti, perfectionis studiosis commen-
danda reliquit. Hi enim, inquit, Janesius, si, ut
debet, pro uxori carnali sapientiam sibi in
sponsam assumant, scilicet Sapientiam qui dicit:
« Quesivi sponsam mihi eam assumere, et amato-
r factus sum formæ illius, » Sapient. viii, 2, fa-
cilia omnia celibatus incommoda, quia hic insi-
natur, superabunt. Nam in ea summa pulchi-
ritudinem et voluptatem deprehendit, quia in
lingua ejus clementia est, et sanitas recrersis: non enim habet amaritudinem conversatio ejus.
In illa habent adiutorium, ut et in omnibus
tribulationibus consolationem percipiant, et ad bona
qua que agenda juventur. Item hec illis
erit velut columna, in qua mens eorum suaviter
quiescat, libera ab evagatione carnali. Per hanc
et sunt bene munici, et facile fit ut fixam aliquam
habitacionem atque vivendi rationem sibi deli-
tant, in qua Deo servant.

Adde sacerdotes et Religiosos terra et rebus
terrenis, puta conjugio, domo, possessione, esse
superiores, isisque nuntium remisso, ut Deo va-
cent, ac in terra vivant non vitam humanam et
communem, sed angelicam et divinam. Quare
hec Siracidis præcepta, que vitam hominum
communem spectant, ad eos non pertinent: illis
enim, ut ait S. Ambrosius, Christus est omnia,
ac proinde eis maxime competit illud Apostoli: « Despondi vos uni viro virginem castam
exhibere Christo, » II Corint. xi, 2. Et illud
Psaltis, Psalm. xv, 5: « Dominus pars hereditatis
meæ et calcis mei; tu es qui restis hereditatem
meam mihi. »

Denuo Religiosis virisque apostolis uxores,
domos et omnia relinquenter, ut Christum se-
quantur, Christus promittit centuplum, Matth.
xix, ut pro una uxore centum fratres, pro una
domo centum monasteria recipiant, sintque cos-
mopolitis, imo mundi domini: « Fidelis enim
totus mundus divitiarum est. » Unde Clima-
chus, grad. 17, asserit pauperem monachum esse
mundi dominum; et, quia jactavil in Deum cu-
dant suam, possidere per fidem omnes gentes in
servos. Idemque addit pauperem Dei famulum
« Nam rem amare vito: omnia enim que habet
aut habet potest, reputat quasi non sint; et,
si recedere contingat, estimat ut stereora. Ergo
« avarus terrena esurit ut mendicus, fidelis et
religiosus « contemnit ut dominus, » ait S. Ber-
nardus, serm. 21 in Cantic. Nam, ut ait S. Cy-
prianus, « Nam rem amare vito: omnia enim que habet
aut habet potest, reputat quasi non sint; et,
si recedere contingat, estimat ut stereora. Ergo
« avarus terrena esurit ut mendicus, fidelis et
religiosus « contemnit ut dominus, » ait S. Ber-
nardus, serm. 21 in Cantic. Nam, ut ait S. Cy-
prianus, « Nam rem amare vito: omnia enim que habet
aut habet potest, reputat quasi non sint; et,
si recedere contingat, estimat ut stereora. Ergo
« avarus terrena esurit ut mendicus, fidelis et
religiosus « contemnit ut dominus, » ait S. Ber-
nardus, serm. 21 in Cantic. Nam, ut ait S. Cy-
prianus, « Nam rem amare vito: omnia enim que habet
aut habet potest, reputat quasi non sint; et,
si recedere contingat, estimat ut stereora. Ergo
« avarus terrena esurit ut mendicus, fidelis et
religiosus « contemnit ut dominus, » ait S. Ber-
nardus, serm. 21 in Cantic. Nam, ut ait S. Cy-
prianus, « Nam rem amare vito: omnia enim que habet
aut habet potest, reputat quasi non sint; et,
si recedere contingat, estimat ut stereora. Ergo
« avarus terrena esurit ut mendicus, fidelis et
religiosus « contemnit ut dominus, » ait S. Ber-
nardus, serm. 21 in Cantic. Nam, ut ait S. Cy-
prianus, « Nam rem amare vito: omnia enim que habet
aut habet potest, reputat quasi non sint; et,
si recedere contingat, estimat ut stereora. Ergo
« avarus terrena esurit ut mendicus, fidelis et
religiosus « contemnit ut dominus, » ait S. Ber-
nardus, serm. 21 in Cantic. Nam, ut ait S. Cy-
prianus, « Nam rem amare vito: omnia enim que habet
aut habet potest, reputat quasi non sint; et,
si recedere contingat, estimat ut stereora. Ergo
« avarus terrena esurit ut mendicus, fidelis et
religiosus « contemnit ut dominus, » ait S. Ber-
nardus, serm. 21 in Cantic. Nam, ut ait S. Cy-
prianus, « Nam rem amare vito: omnia enim que habet
aut habet potest, reputat quasi non sint; et,
si recedere contingat, estimat ut stereora. Ergo
« avarus terrena esurit ut mendicus, fidelis et
religiosus « contemnit ut dominus, » ait S. Ber-
nardus, serm. 21 in Cantic. Nam, ut ait S. Cy-
prianus, « Nam rem amare vito: omnia enim que habet
aut habet potest, reputat quasi non sint; et,
si recedere contingat, estimat ut stereora. Ergo
« avarus terrena esurit ut mendicus, fidelis et
religiosus « contemnit ut dominus, » ait S. Ber-
nardus, serm. 21 in Cantic. Nam, ut ait S. Cy-
prianus, « Nam rem amare vito: omnia enim que habet
aut habet potest, reputat quasi non sint; et,
si recedere contingat, estimat ut stereora. Ergo
« avarus terrena esurit ut mendicus, fidelis et
religiosus « contemnit ut dominus, » ait S. Ber-
nardus, serm. 21 in Cantic. Nam, ut ait S. Cy-
prianus, « Nam rem amare vito: omnia enim que habet
aut habet potest, reputat quasi non sint; et,
si recedere contingat, estimat ut stereora. Ergo
« avarus terrena esurit ut mendicus, fidelis et
religiosus « contemnit ut dominus, » ait S. Ber-
nardus, serm. 21 in Cantic. Nam, ut ait S. Cy-
prianus, « Nam rem amare vito: omnia enim que habet
aut habet potest, reputat quasi non sint; et,
si recedere contingat, estimat ut stereora. Ergo
« avarus terrena esurit ut mendicus, fidelis et
religiosus « contemnit ut dominus, » ait S. Ber-
nardus, serm. 21 in Cantic. Nam, ut ait S. Cy-
prianus, « Nam rem amare vito: omnia enim que habet
aut habet potest, reputat quasi non sint; et,
si recedere contingat, estimat ut stereora. Ergo
« avarus terrena esurit ut mendicus, fidelis et
religiosus « contemnit ut dominus, » ait S. Ber-
nardus, serm. 21 in Cantic. Nam, ut ait S. Cy-
prianus, « Nam rem amare vito: omnia enim que habet
aut habet potest, reputat quasi non sint; et,
si recedere contingat, estimat ut stereora. Ergo
« avarus terrena esurit ut mendicus, fidelis et
religiosus « contemnit ut dominus, » ait S. Ber-
nardus, serm. 21 in Cantic. Nam, ut ait S. Cy-
prianus, « Nam rem amare vito: omnia enim que habet
aut habet potest, reputat quasi non sint; et,
si recedere contingat, estimat ut stereora. Ergo
« avarus terrena esurit ut mendicus, fidelis et
religiosus « contemnit ut dominus, » ait S. Ber-
nardus, serm. 21 in Cantic. Nam, ut ait S. Cy-
prianus, « Nam rem amare vito: omnia enim que habet
aut habet potest, reputat quasi non sint; et,
si recedere contingat, estimat ut stereora. Ergo
« avarus terrena esurit ut mendicus, fidelis et
religiosus « contemnit ut dominus, » ait S. Ber-
nardus, serm. 21 in Cantic. Nam, ut ait S. Cy-
prianus, « Nam rem amare vito: omnia enim que habet
aut habet potest, reputat quasi non sint; et,
si recedere contingat, estimat ut stereora. Ergo
« avarus terrena esurit ut mendicus, fidelis et
religiosus « contemnit ut dominus, » ait S. Ber-
nardus, serm. 21 in Cantic. Nam, ut ait S. Cy-
prianus, « Nam rem amare vito: omnia enim que habet
aut habet potest, reputat quasi non sint; et,
si recedere contingat, estimat ut stereora. Ergo
« avarus terrena esurit ut mendicus, fidelis et
religiosus « contemnit ut dominus, » ait S. Ber-
nardus, serm. 21 in Cantic. Nam, ut ait S. Cy-
prianus, « Nam rem amare vito: omnia enim que habet
aut habet potest, reputat quasi non sint; et,
si recedere contingat, estimat ut stereora. Ergo
« avarus terrena esurit ut mendicus, fidelis et
religiosus « contemnit ut dominus, » ait S. Ber-
nardus, serm. 21 in Cantic. Nam, ut ait S. Cy-
prianus, « Nam rem amare vito: omnia enim que habet
aut habet potest, reputat quasi non sint; et,
si recedere contingat, estimat ut stereora. Ergo
« avarus terrena esurit ut mendicus, fidelis et
religiosus « contemnit ut dominus, » ait S. Ber-
nardus, serm. 21 in Cantic. Nam, ut ait S. Cy-
prianus, « Nam rem amare vito: omnia enim que habet
aut habet potest, reputat quasi non sint; et,
si recedere contingat, estimat ut stereora. Ergo
« avarus terrena esurit ut mendicus, fidelis et
religiosus « contemnit ut dominus, » ait S. Ber-
nardus, serm. 21 in Cantic. Nam, ut ait S. Cy-
prianus, « Nam rem amare vito: omnia enim que habet
aut habet potest, reputat quasi non sint; et,
si recedere contingat, estimat ut stereora. Ergo
« avarus terrena esurit ut mendicus, fidelis et
religiosus « contemnit ut dominus, » ait S. Ber-
nardus, serm. 21 in Cantic. Nam, ut ait S. Cy-
prianus, « Nam rem amare vito: omnia enim que habet
aut habet potest, reputat quasi non sint; et,
si recedere contingat, estimat ut stereora. Ergo
« avarus terrena esurit ut mendicus, fidelis et
religiosus « contemnit ut dominus, » ait S. Ber-
nardus, serm. 21 in Cantic. Nam, ut ait S. Cy-
prianus, « Nam rem amare vito: omnia enim que habet
aut habet potest, reputat quasi non sint; et,
si recedere contingat, estimat ut stereora. Ergo
« avarus terrena esurit ut mendicus, fidelis et
religiosus « contemnit ut dominus, » ait S. Ber-
nardus, serm. 21 in Cantic. Nam, ut ait S. Cy-
prianus, « Nam rem amare vito: omnia enim que habet
aut habet potest, reputat quasi non sint; et,
si recedere contingat, estimat ut stereora. Ergo
« avarus terrena esurit ut mendicus, fidelis et
religiosus « contemnit ut dominus, » ait S. Ber-
nardus, serm. 21 in Cantic. Nam, ut ait S. Cy-
prianus, « Nam rem amare vito: omnia enim que habet
aut habet potest, reputat quasi non sint; et,
si recedere contingat, estimat ut stereora. Ergo
« avarus terrena esurit ut mendicus, fidelis et
religiosus « contemnit ut dominus, » ait S. Ber-
nardus, serm. 21 in Cantic. Nam, ut ait S. Cy-
prianus, « Nam rem amare vito: omnia enim que habet
aut habet potest, reputat quasi non sint; et,
si recedere contingat, estimat ut stereora. Ergo
« avarus terrena esurit ut mendicus, fidelis et
religiosus « contemnit ut dominus, » ait S. Ber-
nardus, serm. 21 in Cantic. Nam, ut ait S. Cy-
prianus, « Nam rem amare vito: omnia enim que habet
aut habet potest, reputat quasi non sint; et,
si recedere contingat, estimat ut stereora. Ergo
« avarus terrena esurit ut mendicus, fidelis et
religiosus « contemnit ut dominus, » ait S. Ber-
nardus, serm. 21 in Cantic. Nam, ut ait S. Cy-
prianus, « Nam rem amare vito: omnia enim que habet
aut habet potest, reputat quasi non sint; et,
si recedere contingat, estimat ut stereora. Ergo
« avarus terrena esurit ut mendicus, fidelis et
religiosus « contemnit ut dominus, » ait S. Ber-
nardus, serm. 21 in Cantic. Nam, ut ait S. Cy-
prianus, « Nam rem amare vito: omnia enim que habet
aut habet potest, reputat quasi non sint; et,
si recedere contingat, estimat ut stereora. Ergo
« avarus terrena esurit ut mendicus, fidelis et
religiosus « contemnit ut dominus, » ait S. Ber-
nardus, serm. 21 in Cantic. Nam, ut ait S. Cy-
prianus, « Nam rem amare vito: omnia enim que habet
aut habet potest, reputat quasi non sint; et,
si recedere contingat, estimat ut stereora. Ergo
« avarus terrena esurit ut mendicus, fidelis et
religiosus « contemnit ut dominus, » ait S. Ber-
nardus, serm. 21 in Cantic. Nam, ut ait S. Cy-
prianus, « Nam rem amare vito: omnia enim que habet
aut habet potest, reputat quasi non sint; et,
si recedere contingat, estimat ut stereora. Ergo
« avarus terrena esurit ut mendicus, fidelis et
religiosus « contemnit ut dominus, » ait S. Ber-
nardus, serm. 21 in Cantic. Nam, ut ait S. Cy-
prianus, « Nam rem amare vito: omnia enim que habet
aut habet potest, reputat quasi non sint; et,
si recedere contingat, estimat ut stereora. Ergo
« avarus terrena esurit ut mendicus, fidelis et
religiosus « contemnit ut dominus, » ait S. Ber-
nardus, serm. 21 in Cantic. Nam, ut ait S. Cy-
prianus, « Nam rem amare vito: omnia enim que habet
aut habet potest, reputat quasi non sint; et,
si recedere contingat, estimat ut stereora. Ergo
« avarus terrena esurit ut mendicus, fidelis et
religiosus « contemnit ut dominus, » ait S. Ber-
nardus, serm. 21 in Cantic. Nam, ut ait S. Cy-
prianus, « Nam rem amare vito: omnia enim que habet
aut habet potest, reputat quasi non sint; et,
si recedere contingat, estimat ut stereora. Ergo
« avarus terrena esurit ut mendicus, fidelis et
religiosus « contemnit ut dominus, » ait S. Ber-
nardus, serm. 21 in Cantic. Nam, ut ait S. Cy-
prianus, « Nam rem amare vito: omnia enim que habet
aut habet potest, reputat quasi non sint; et,
si recedere contingat, estimat ut stereora. Ergo
« avarus terrena esurit ut mendicus, fidelis et
religiosus « contemnit ut dominus, » ait S. Ber-
nardus, serm. 21 in Cantic. Nam, ut ait S. Cy-
prianus, « Nam rem amare vito: omnia enim que habet
aut habet potest, reputat quasi non sint; et,
si recedere contingat, estimat ut stereora. Ergo
« avarus terrena esurit ut mendicus, fidelis et
religiosus « contemnit ut dominus, » ait S. Ber-
nardus, serm. 21 in Cantic. Nam, ut ait S. Cy-
prianus, « Nam rem amare vito: omnia enim que habet
aut habet potest, reputat quasi non sint; et,
si recedere contingat, estimat ut stereora. Ergo
« avarus terrena esurit ut mendicus, fidelis et
religiosus « contemnit ut dominus, » ait S. Ber-
nardus, serm. 21 in Cantic. Nam, ut ait S. Cy-
prianus, « Nam rem amare vito: omnia enim que habet
aut habet potest, reputat quasi non sint; et,
si recedere contingat, estimat ut stereora. Ergo
« avarus terrena esurit ut mendicus, fidelis et
religiosus « contemnit ut dominus, » ait S. Ber-
nardus, serm. 21 in Cantic. Nam, ut ait S. Cy-
prianus, « Nam rem amare vito: omnia enim que habet
aut habet potest, reputat quasi non sint; et,
si recedere contingat, estimat ut stereora. Ergo
« avarus terrena esurit ut mendicus, fidelis et
religiosus « contemnit ut dominus, » ait S. Ber-
nardus, serm. 21 in Cantic. Nam, ut ait S. Cy-
prianus, « Nam rem amare vito: omnia enim que habet
aut habet potest, reputat quasi non sint; et,
si recedere contingat, estimat ut stereora. Ergo
« avarus terrena esurit ut mendicus, fidelis et
religiosus « contemnit ut dominus, » ait S. Ber-
nardus, serm. 21 in Cantic. Nam, ut ait S. Cy-
prianus, « Nam rem amare vito: omnia enim que habet
aut habet potest, reputat quasi non sint; et,
si recedere contingat, estimat ut stereora. Ergo
« avarus terrena esurit ut mendicus, fidelis et
religiosus « contemnit ut dominus, » ait S. Ber-
nardus, serm. 21 in Cantic. Nam, ut ait S. Cy-
prianus, « Nam rem amare vito: omnia enim que habet
aut habet potest, reputat quasi non sint; et,
si recedere contingat, estimat ut stereora. Ergo
« avarus terrena esurit ut mendicus, fidelis et
religiosus « contemnit ut dominus, » ait S. Ber-
nardus, serm. 21 in Cantic. Nam, ut ait S. Cy-
prianus, « Nam rem amare vito: omnia enim que habet
aut habet potest, reputat quasi non sint; et,
si recedere contingat, estimat ut stereora. Ergo
« avarus terrena esurit ut mendicus, fidelis et
religiosus « contemnit ut dominus, » ait S. Ber-
nardus, serm. 21 in Cantic. Nam, ut ait S. Cy-
prianus, « Nam rem amare vito: omnia enim que habet
aut habet potest, reputat quasi non sint; et,
si recedere contingat, estimat ut stereora. Ergo
« avarus terrena esurit ut mendicus, fidelis et
religiosus « contemnit ut dominus, » ait S. Ber-
nardus, serm. 21 in Cantic. Nam, ut ait S. Cy-
prianus, « Nam rem amare vito: omnia enim que habet
aut habet potest, reputat quasi non sint; et,
si recedere contingat, estimat ut stereora. Ergo
« avarus terrena esurit ut mendicus, fidelis et
religiosus « contemnit ut dominus, » ait S. Ber-
nardus, serm. 21 in Cantic. Nam, ut ait S. Cy-
prianus, « Nam rem amare vito: omnia enim que habet
aut habet potest, reputat quasi non sint; et,
si recedere contingat, estimat ut stereora. Ergo
« avarus terrena esurit ut mendicus, fidelis et
religiosus « contemnit ut dominus, » ait S. Ber-
nardus, serm. 21 in Cantic. Nam, ut ait S. Cy-
prianus, « Nam rem amare vito: omnia enim que habet
aut habet potest, reputat quasi non sint; et,
si recedere contingat, estimat ut stereora. Ergo
« avarus terrena esurit ut mendicus, fidelis et
religiosus « contemnit ut dominus, » ait S. Ber-
nardus, serm. 21 in Cantic. Nam, ut ait S. Cy-
prianus, « Nam rem amare vito: omnia enim que habet
aut habet potest, reputat quasi non sint; et,
si recedere contingat, estimat ut stereora. Ergo
« avarus terrena esurit ut mendicus, fidelis et
religiosus « contemnit ut dominus, » ait S. Ber-
nardus, serm. 21 in Cantic. Nam, ut ait S. Cy-
prianus, « Nam rem amare vito: omnia enim que habet
aut habet potest, reputat quasi non sint; et,
si recedere contingat, estimat ut stereora. Ergo
« avarus terrena esurit ut mendicus, fidelis et
religiosus « contemnit ut dominus, » ait S. Ber-
nardus, serm. 21 in Cantic. Nam, ut ait S. Cy-
prianus, « Nam rem amare vito: omnia enim que habet
aut habet potest, reputat quasi non sint; et,
si recedere contingat, estimat ut stereora. Ergo
« avarus terrena esurit ut mendicus, fidelis et
religiosus « contemnit ut dominus, » ait S. Ber-
nardus, serm. 21 in Cantic. Nam, ut ait S. Cy-
prianus, « Nam rem amare vito: omnia enim que habet
aut habet potest, reputat quasi non sint; et,
si recedere contingat, estimat ut stereora. Ergo
« avarus terrena esurit ut mendicus, fidelis et
religiosus « contemnit ut dominus, » ait S. Ber-
nardus, serm. 21 in Cantic. Nam, ut ait S. Cy-
prianus, « Nam rem amare vito: omnia enim que habet
aut habet potest, reputat quasi non sint; et,
si recedere contingat, estimat ut stereora. Ergo
« avarus terrena esurit ut mendicus, fidelis et
religiosus « contemnit ut dominus, » ait S. Ber-
nardus, serm. 21 in Cantic. Nam, ut ait S. Cy-
prianus, « Nam rem amare vito: omnia enim que habet
aut habet potest, reputat quasi non sint; et,
si recedere contingat, estimat ut stereora. Ergo
« avarus terrena esurit ut mendicus, fidelis et
religiosus « contemnit ut dominus, » ait S. Ber-
nardus, serm. 21 in Cantic. Nam, ut ait S. Cy-
prianus, « Nam rem amare vito: omnia enim que habet
aut habet potest, reputat quasi non sint; et,
si recedere contingat, estimat ut stereora. Ergo
« avarus terrena esurit ut mendicus, fidelis et
religiosus « contemnit ut dominus, » ait S. Ber-
nardus, serm. 21 in Cantic. Nam, ut ait S. Cy-
prianus, « Nam rem amare vito: omnia enim que habet
aut habet potest, reputat quasi non sint; et,
si recedere contingat, estimat ut stereora. Ergo
« avarus terrena esurit ut mendicus, fidelis et
religiosus « contemnit ut dominus, » ait S. Ber-
nardus, serm. 21 in Cantic. Nam, ut ait S. Cy-
prianus, « Nam rem amare vito: omnia enim que habet
aut habet potest, reputat quasi non sint; et,
si recedere contingat, estimat ut stereora. Ergo
« avarus terrena esurit ut mendicus, fidelis et
religiosus « contemnit ut dominus, » ait S. Ber-
nardus, serm. 21 in Cantic. Nam, ut ait S. Cy-
prianus, « Nam rem amare vito: omnia enim que habet
aut habet potest, reputat quasi non sint; et,
si recedere contingat, estimat ut stereora. Ergo
« avarus terrena esurit ut mendicus, fidelis et
religiosus « contemnit ut dominus, » ait S. Ber-
nardus, serm. 21 in Cantic. Nam, ut ait S. Cy-
prianus, « Nam rem amare vito: omnia enim que habet
aut habet potest, reputat quasi non sint; et,
si recedere contingat, estimat ut stereora. Ergo
« avarus terrena esurit ut mendicus, fidelis et
religiosus « contemnit ut dominus, » ait S. Ber-
nardus, serm. 21 in Cantic. Nam, ut ait S. Cy-
prianus, « Nam rem amare vito: omnia enim que habet
aut habet potest, reputat quasi non sint; et,
si recedere contingat, estimat ut stereora. Ergo
« avarus terrena esurit ut mendicus, fidelis et
religiosus « contemnit ut dominus, » ait S. Ber-
nardus, serm. 21 in Cantic. Nam, ut ait S. Cy-
prianus, « Nam rem amare vito: omnia enim que habet
aut habet potest, reputat quasi non sint; et,
si recedere contingat, estimat ut stereora. Ergo
« avarus terrena esurit ut mendicus, fidelis et
religiosus « contemnit ut dominus, » ait S. Ber-
nardus, serm. 21 in Cantic. Nam, ut ait S. Cy-
prianus, « Nam rem amare vito: omnia enim que habet
aut habet potest, reputat quasi non sint; et,
si recedere contingat, estimat ut stereora. Ergo
« avarus terrena esurit ut mendicus, fidelis et
religiosus « contemnit ut dominus, » ait S. Ber-
nardus, serm. 21 in Cantic. Nam, ut ait S. Cy-
prianus, « Nam rem amare vito: omnia enim que habet
aut habet potest, reputat quasi non sint; et,
si recedere contingat, estimat ut stereora. Ergo
« avarus terrena esurit ut mendicus, fidelis et
religiosus « contemnit ut dominus, » ait S. Ber-
nardus, serm. 21 in Cantic. Nam, ut ait S. Cy-
prianus, « Nam rem amare vito: omnia enim que habet
aut habet potest, reputat quasi non sint; et,
si recedere contingat, estimat ut stereora. Ergo
« avarus terrena esurit ut mendicus, fidelis et
religiosus « contemnit ut dominus, » ait S. Ber-
nardus, serm. 21 in Cantic. Nam, ut ait S. Cy-
prianus, « Nam rem amare vito: omnia enim que habet
aut habet potest, reputat quasi non sint; et,
si recedere contingat, estimat ut stereora. Ergo
« avarus terrena esurit ut mendicus, fidelis et
religiosus « contemnit ut dominus, » ait S. Ber-
nardus, serm. 21 in Cantic. Nam, ut ait S. Cy-
prianus, « Nam rem amare vito: omnia enim que habet
aut habet potest, reputat quasi non sint; et,
si recedere contingat, estimat ut stereora. Ergo
« avarus terrena esurit ut mendicus, fidelis et
religiosus « contemnit ut dominus, » ait S. Ber-
nardus, serm. 21 in Cantic. Nam, ut ait S. Cy-
prianus, « Nam rem amare vito: omnia enim que habet
aut habet potest, reputat quasi non sint; et,
si recedere contingat, estimat ut stereora. Ergo
« avarus terrena esurit ut mendicus, fidelis et
religiosus « contemnit ut dominus, » ait S. Ber-
nardus, serm. 21 in Cantic. Nam, ut ait S. Cy-
prianus, « Nam rem amare vito: omnia enim que habet
aut habet potest, reputat quasi non sint; et,
si recedere contingat, estimat ut stereora. Ergo
« avarus terrena esurit ut mendicus, fidelis et
religiosus « contemnit ut dominus, » ait S. Ber-
nardus, serm. 21 in Cantic. Nam, ut ait S. Cy-
prianus, « Nam rem amare vito: omnia enim que habet
aut habet potest, reputat quasi non sint; et,
si recedere contingat, estimat ut stereora. Ergo
« avarus terrena esurit ut mendicus, fidelis et
religiosus « contemnit ut dominus, » ait S. Ber-
nardus, serm. 21 in Cantic. Nam, ut ait S. Cy-
prianus, « Nam rem amare vito: omnia enim que habet
aut habet potest, reputat quasi non sint; et,
si recedere contingat, estimat ut stereora. Ergo
« avarus terrena esurit ut mendicus, fidelis et
religiosus « contemnit ut dominus, » ait S. Ber-
nardus, serm. 21 in Cantic. Nam, ut ait S. Cy-
prianus, « Nam rem amare vito: omnia enim que habet
aut habet potest, reputat quasi non sint; et,
si recedere contingat, estimat ut stereora. Ergo
« avarus terrena esurit ut mendicus, fidelis et
religiosus « contemnit ut dominus, » ait S. Ber-
nardus, serm. 21 in Cantic. Nam, ut ait S. Cy-
prianus, « Nam rem amare vito: omnia enim que habet
aut habet potest, reputat quasi non sint; et,
si recedere contingat, estimat ut stereora. Ergo
« avarus terrena esurit ut mendicus, fidelis et
religiosus « contemnit ut dominus, » ait S. Ber-
nardus, serm. 21 in Cantic. Nam, ut ait S. Cy-
prianus, « Nam rem amare vito: omnia enim que habet
aut habet potest, reputat quasi non sint; et,
si recedere contingat, estimat ut stereora. Ergo
« avarus terrena esurit ut mendicus, fidelis et
religiosus « cont

series erit. 5. Sodalis amico condelet causa ventris, et contra hostem accipiet scutum; 6. Non obliviscaris amici tui in animo tuo, et non immenor sis illius in opibus tuis. 7. Non consiliari cum eo qui tibi insidiatur, et a zelantibus te absconde consilium. 8. Omnis consiliarius prodit consilium, sed est consiliarius in semetipsis. 9. A consiliario serva animam tuam. Prins scito quae sit illius necessitas: et ipse enim animo suo cogitabit. 10: ne forte tristitia sudem in terram, et dicat tibi: 11. Bona est via tua; et sicut e contrario videre quid tibi eveniat. 12. Cum viro irreligioso tracta de sanctitate, et cum injusto de justitia, et cum muliere de ea qua amulatur: cum timido de bello, cum negotiato de trajectione, cum empte de venditione, cum viro livido de gratia agendis; 13. cum impio de pietate, cum in honesto de honestate, cum operario agrario de omni opere; 14. cum operario annuali de consummatione anni, cum servo pigro de multa operatione: non attendas his in omni consilio. 15. Sed cum viro sancto assiduo esto, quemcumque cognoveris observantem timorem Dei, 16. cuius anima est secundum animam tuam: et qui, cum titubaveris in tenebris, condelebit tibi. 17. Cor boni consili status tecum: non est enim tibi aliud pluris illud. 18. Anima viri sancti emunia aliquando vera, quam prout circumspectores sedentes in excelso ad speculum. 19. Et in his omnibus deprecare Altissimum, ut dirigit in veritatem viam tuam. 20. Ante omnia opera verbum verax praecedat te, et ante omnem actum consilium stabile. 21. Verbum nequam immutabit cor: ex quo partes quatuor oriuntur, bonum et malum, vita et mors: et dominatrix illorum est assidua lingua. Est vir astutus multorum erudit, et animo sue inutilis est. 22. Vir peritus multos erudit, et animo sue suavis est. 23. Qui sophistice loquitur, odibilis est: in omni re defraudabit. 24. Non est illi data a Domino gratia: omni enim sapientia defraudabit. 25. Est sapiens, anima sue sapiens: et fructus sensus illius laudabilis. 26. Vir sapiens plebem suam erudit, et fructus sensus illius fideles sunt. 27. Vir sapiens implebit beneficioribus, et videntes illum laudabunt. 28. Vita viri in numero dierum: dies autem Israel innumerabiles sunt. 29. Sapiens in populo hereditabit honorem, et nomen illius erit vivens in eternum. 30. Fili, in vita tua tenta animam tuam; et si fuerit nequam, non des illi potestatem. 31. Non enim omnia omnibus expedient, et non omni anima omne genus placet. 32. Noli avidus esse in omni epuratione, et non te effunda super ommen escam. 33. In multis enim escis erit infirmitas, et aviditas appropinquabit usque ad choleraem. 34. Propter crapulam multi obierunt: qui autem abstinebat est, adjicit vitam.

PRIMA PARS CAPITIS.

4. OMNIS AMICUS DICET: ET EGO AMICITIAM COPULAVI (inter me et te) TUOSQUE AMICOS. GREECI ἐπίλασσον, licet τὸν αὐτὸν delectant Complutensia, καὶ τὸν αὐτὸν Romanus: Ego cum illo amicitiā copulavi; alii: Amicus et fui et ego; Complutensia: Amicus sum et ego; SED EST AMICUS SOLO NOMINE AMICUS, — q. d. Quilibet amicus tam fictus, quam verus, immagis fictus, jacabat se tibi et tuis amicis esse amicum; at vide cui credas: nam est amicus qui nomine dumtaxat est amicus; re ipsa vero est inamicus. Discere ergo colligere amicum verum a ficto, realem a verbali; unde Tigurina: Quivis amicus. Huic et ego sum amicus, inquit; sed sunt amici solo nomine tenus amici. Igitur proprie perstringi eos qui omnium amici haberi volunt, et tales se jactant; ut, si quando quis dicat: Ille est amicus meus, illico subjungant, illa quoque est amicus

meus, ut totum mundum videantur habere amicum, cum tamen multis habeant hostes, vel numerous vel extraneos et incognitos. Porro Syrus hoc refert ad vagabundum, de quo capite precedenter, ull. Sic enim habet: Sic vir, qui non habet mulierem, in loco ubi reperietur morietur. Et amicus dicit: Diligo; verum est amicus nomine tenus, qui non perseverat usque ad mortem. Amicus verus sicut anima tua sit tibi.

Praelate Aristoteles, lib. I Magnorum moral. cap. xxv, amicum verum a ficto et ab inimico ita discriminat: Amicitia, inquit, inter assentationem et inimicitiam medietas, in actione sermoneque versator. Assentator namque est, qui plura quam sit par, adsinque cuiupiam, arrogat. Ad infensus inimicus, qui derogat etiam quae adsunt, quorum neuter iure laudandus accedit. Inter quos medi-

est amicus, quippe qui nec plura presentibus cuiquam astruit, neque que minime convenient laudaverit, neque e contrario immunit, neque omnino adversabitur, preterquam existimat tribendum. Hujusmodi igitur est amicus. » Ille Aristoteles. Plinius — ero, lib. VII, cap. n: « Flyena, inquit, sicut et ichneumon, nunc mas est, nunc femina; ita quidam, sui dissimiles, nunc fortia loquuntur, nunc molliae, nunc philosophi sunt, nunc nepotes; nunc amici, nunc inimici. »

Plutarchos, in Morali, κόκκινος, id est adulator est corvus: « Quia sicut corvi involantes cadaverum oculos effodiunt; si adulatores suis laudationibus rationem et mentem humanae corruptunt. Lepus canem, amicus adulatores natura hostem existimare debet. Latentum magis reprehensoribus quam assentatoribus: illi enim vel stimulo animos existant; hi vero gratificantes dissolvunt et subvertunt. » Demosthenes vero aiebat adulatorem pejorem esse corvo, quod ille vivos, hie mortuos voret. Phavorinus: « Sicut Acteon, inquit, a canibus quos aluerat, laceratus est; sic adulatores eos a quibus aluerunt, devorant. » Epictetus: « Corvi, inquit, mortuum oculos corruptunt, at adulatores aniarum oculos excitant. »

NONNE TRISTITIA INEST (legit Interpres s. v., Compilatio legunt s. v., id est manet) USQUE AD MORTEM? SODALIS AUTEM ET AMICUS AD INIMICITIAM CONVERTENTUR. — GRECCI, omisso τὸν αὐτὸν, et prius convertentur legendi convertentur, sic clara habent: Nonne doros est ad mortem usque, cum socius et amicus usque ad inimicitiam convertitur? Compilatio: Nonne tristitia manet usque ad mortem, sodalis et amicus, versus (vel convertens) se in inimicitiam? Tigurina: Nonne moror aferat ad mortem usque manentem socius, aut amicus conversus in inimicitiam? Hec lectio plena et clara est. Unde duo manuscripti codices latini ita pariter legunt Latinum Vulgata. Hinc et Rabanus sic explicat: « Maximum enim, inquit, malum est, et continuo dolore gemendum, quod ubi speratur fidelitas, ibi inventur malitias; et ubi amicitie assimilata est charitas, ibi inimicitie repperitur perver-sitas. »

Verum, quia ceteri codices latini, etiam Rome emendati, constanter habent τὸν αὐτὸν et convertentur; hinc sensus magis patetissimus hic est, q. d. Nonne amicus solo nomine, id est fictus et hypocrita, creat alteri mereorem tantum, ut mortem ei aferat, vel daret usque ad mortem? Cum enim videt se deceptum ab eo qui se suaque secreta eredit, scilicet, se ea non credidisse amico, ut putabat, sed hypocrite et inimico, qui sub nomine amici latebat, fane mirum inconsolabiliter dolor et gemitus usque ad mortem. Interim autem sodalis et amicus hic nominalis et fictus, relinquens amico suam tristitiam, palam et aperte ad inimicitiam convertetur, quod magis tristitiam amici augebit, ac celeriore ei mortem accerset; quia,

Ratio a priori hujus sententiae est dignitas, utilitas et necessitas amicicia, quam dum subverbit fraudulentus et infidus amicus, velut solem tollit. Audi Ciceronem, lib. De Amicit.: « Cui

potest esse vita vitalis, ut ait Ennius, qui non in amici mutua benevolentia conquiscat? Quid dulcis quam habere quocum omnia audeas sic loqui ut tuus? Quis esset tantus fructus in prosperis rebus, nisi haberes qui illis, æque ac tu ipse, gauderet? » Haec Romanus; Atticus autem Cleoro, S. Chrysostomus, homil. 2 in I Thessal.: « Est revera, inquit, amicus ipsa luce juvenilior, germanum dico. Et ne miraris. Est enim nobis sollem hum exstingui iucundius, quam amicorum consuetudine privari: iucundius in tenebris agere, quam sine amico esse. Et quomodo dicam? quia multi solem istum videntes, in tenebris sunt: qui vero amicorum copiam adesti sunt, nec in afflictionibus quidem tristitiam habent. » Huc facit illud Biantis: « Ama tanquam osurus, odi tanquam amaturos; » quamquam Cicerio, lib. De Amicit., posterius probat, prius improbat, et merito: « Quoniam enim, inquit, modo quisquam amicus ejus esse poterit, cuius se putavit inimicum esse posse? Quin etiam necesse erit cupere et optare, ut quam sepiusque peccet amicus, quo plures det tibi tanquam ansas ad reprehendendum. Rursus etiam recte factis et commodiis amicorum necesse erit angi, dolere et invidere. Quare hoc quidem preceptum, cuiuscumque est, ad tollendam amicitiam valet. Illud potius precepimus fuit, ut eam diligenter adhiberemus in amicis parandis, ut nequando amare inciperemus eum cum quoniam aliquid odissem possemus. » Et Aristoteles in libris Rethor.: « Non est amandum, aut, quasi sis osurus, quemadmodum sicut, sed ita exercendum odiun, quasi sis aliquando amaturos. »

3. O PRESUMPTIO NEQUISSIMA! UNDE CREATÆ ES COOPERIRE (amicis simulatione, ait Lyranus) ARIDAM MALITIA ET DOLOSITATEM ILLIUS? — Ila Romanus et Greca: perperam ergo Lyranus, Dionysius et alii legunt: « Cooperire aridam malitiam et dolositatem illius. Quem enim est arida malitia? Grace est, ἡ τοποθετηση, id est o scelerata cogitatio! unde iuxilatio, vel iuxilatio, id est devoluta es; Complutans, involuta es, ut operies aridam, ἡ σωματινη, id est in dolositate, vel fraudulenta! Tigurina: O scelerata cogitatio! undem præcepisti, ut dol terram operies? Syrus: Inimicus et malus ad quid creati sunt, nisi ad replemandam terram operibus inquitatis?

Pronomen « illius » non est in Greco, sed intellegitur: « illius, » scilicet amici fleti, de quo sermo precessit. Siracides indignans ad nequitiam facti et dolosi amici exclamat, ac admirans querit unde tantum nefas in orebe irrepperit, q. d. O mortaliū nequissima cogitatio! O perfida execranda, qua quis simulans se amicum, dolose amicum supplantat, ejusque summum se ostendit inimicum! O simulata, at Hugo, et palliata hypocrisy que fingis amicificam, ubi non est! unde tandem prodidisti? quomodo valuisti terram operire tua malitia et dolositate? scilicet non ex onto, nec ex terra orum abakes. Deus enim creavit naturam

humanam rectam, sincaram et fidelem; sed ex orco in terram prorepisti: nimur tuus pater Lucifer, qui Dei et angelorum amicus, superveritate factus est eorum inimicus: unde in ter amicos homines, qui Dei sunt imagines, iniurias suscitare caput ab origine mundi, cum fecit ut Cain Abelem fratrem occideret, et quod die suscitare non desistit ubi locorum et gerit: hoc enim perfida malum omnes provincias, omnes gentes, omnes urbes, omnia forae, tribunalia, omnes catus, omnia collegia, quin et Sanctorum congregations ac monasteria non raro invadit, occupat et everbit. Porro origo et auctor hujus perfidie extrinsecus est diabolus: intrinsicus vero est amor proprius, puta concepcionis honoris, opum, deliciarum: ob hanc enim amicus fit inimicus. Ut enim hinc consequatur ex ruina amici, ei perniciens machinatur. « Miratur ergo vir sapiens, ait Rabanus, ortum nequit: quam tamen constat ex mala voluntate creature prolatam esse, et detestatur valde hypocrisiam; quia pessimus vitium est, quemlibet horum se finiera velle quod penitus non est; cum malus se simulet bonum, injustus justum, iniquus sequum, inimicus amicum, cooperiendo dolositatem, et vidam dolositatem, ubi non est pinguedo dilectionis et misericordie: decipit enim veraciter se velutipsum, cum se honestum delusorem putat esse alium. »

Expertus auctor, ait Palaeinus, hec genues debat: nam Ptolemaeus Lagi, prius Judeis amicus, mox truclentissimum est et inimicus exhibuit. Idem expertus David dicebat Psalm. liv, 14: « Tu vero homo unanimis, dux meus, et notus meus, » etc. Quin et Christus cum a Iuda proditus est, unde ad eum conversus: « Iuda, inquit, osculo Filium hominis tradis? » Luc. xxii, 48. Vere Beda, in Proverbis: « Malus ubi se simulet bonum, ibi est pessimus. Non vivas alter in solitudine, aliter in foro. Scorpiones dici possunt, qui bonis quidem in facie non resistunt, sed mox cum recesserint detrahunt. » Porro Cicero, lib. II Offic.: « Nec simulatum quidquam, inquit, potest esse diuturnum. »

4. SODALIS AMICO CONJUNCIUNDATOR IN OBLETATIONIBUS, ET IN TEMPORE TRIBULATIONIS ADVERSARIUS ERIT. — Exaggerat rei indignitatem, q. d. O presumptio perfida et scelerata, quod sodalis cum amico juncundatur, dum in mensa ejus equaliter oblectatur et delicietur! idem vero ei adversarius in tempore tribulationis. Cur enim, si trueris amico in sua prosperitate, um lades in adversitate? cum enim tribulor, sat habeo afflictionis, nec dignus sum nova tribulatione. Cur ergo super dolorem vulnerum meorum addis? Intolerabile est quod, cum tuo favore ego, pro favore mihi odium exhibeas. Haec Palacius. Unde pro conjunctundator in oblationibus, grece est, ἡ τοποθετηση, id est juncundatur in letitia; Romana, in oblatione, id est tempore lati-

triae videtur accipere de vero amico: Bonus est amicus, inquit, qui pugnat contra inimicum et tenet clypeum. Ne laudes amicu tuum in vicinia, si ne des ei postularem in domo tua.

6. NON OBLIVISCARIS AMICI IN ANIMO TUO, ET NON IMMEMOR SIS ILLIUS IN OPERIBUS TUIS. — Corrigem cum Romanis et Grecis ιγνασιον, id est in operibus tuis. Nota hic et corrigit tertiam speciem sacerdotum amicorum, q. d. Sunt quidam amici sinceri quidam, sed leves et inconstantes, qui cum ex temere humilique fortuna ad magnas opes et gradus pervenerint, amicorum obliviscuntur, aut eorum ipsos pudent. Moneo ergo te, o fili, o discipule, ut, si hoc tibi contingat, amici pristini non obliviscaris; sed eum in animo et corda geras et ames, eisque tuas opes communices, juxta illud S. Joannis, epist. I, cap. iii, 18: « Filiali, non diligamus verbo, neque lingua, sed opere et veritate. » Unde Tigurina verit: Ne capiat animum tuum oblitio amici, nec rebus secundis tuis sis ipsius ammorn. Sepe enim verum est illud Ovidii, lib. I Trist. eleg. 8:

Donec eris febris, multos numerabis amicos:
Tempora si fuerint nubila, solus eris.

Et illud ejusdem ibidem:

Boreæ formicas tendunt ad iniania nunquam,
Nullus ad amissas ibi amicus opes.

Quotocirea Plutarchus, lib. De Amicitia, in multis diffusa, sic censem: « Itaque ut Zeuxis pictor querentibus cur tardius longoque tempore pingaret, respondit: Ego longo tempore haud dubie pingio, id est aternitati; sic perpetuam amicitiam constare non licet, nisi longa vita consuetudine exactoqne judicio. »

Praecare S. Augustinus (vel quisquis est auctor) lib. De Amicitia, cap. XVI: « Ad amicitiam, inquit, quatuor pertinere specialiter videntur, scientia, dilectio et affectio, securitas et juncunditas. Ad dilectionem specialiter cum benevolentia beneficiorum exhibitor. Ad affectionem, interior quamdam procedens delectatio. Ad securitatem, sine timore et suspitione omnium consiliorum et secretorum revelatio. Ad juncunditatem, de omnibus quis contingunt, sive leta sint, sive tristia; de omnibus quis cogitant, sive nociva sint, sive utilia; de omnibus quis docentur vel discuntur, quædam dulcis et amica collatio. Ista prodit, qui solvit amicitiam. » Subiungit deinde:

« Quatuor probanda sunt in amico: fides, intentio, discrecio, patientia; fides, ut ei te securi committas; intentio, ut nihil ex amicitia nisi Deum et naturale ejus bonum expectes; discrecio, ut quid praestandum amico, quid ab eo petendum, in quibus contristandum pro eo, in quibus amico congratulandum, pro quibus eum corripiendum, modum, tempus et locum non ignorat; patientia vero, ne corruptus doleat, ne corripientem contemnet vel odiet, ut eum pro amico qualibet adversa sustinere non pigeat. »

Porro Syrus, omittens causa ventris, haec con-

Et S. Ambrosius, lib. III *Officiorum*, cap. XVI: «Plerumque, inquit, inimicitie subeundae sunt properter amici innocentiam, saepe obtrationes, si restiteris vel responderis, cum amicos arguitur et accusatur: nec te-penitentia hujusmodi offendit. Justi enim vox est: Etsi mala mihi venerint propter amicos, sustineo. » Idem de Basilio hoc praestante docet S. Chrysostomus, lib. II *Sacerdotum*, ubi post multa sic eum loquentem inducit: « Alter, inquit, amare non didicisti, nisi ut et meam animam in discrimen adducam, dum periclitantem amicum aliquem servare opus est. » Idem: « Christus Dominus discipulos docuit: » Joan. xv. 13: « Majorem, inquit, dilectionem nemo habet, ut animam suam ponat quis pro amicis suis. » Causa est, quod amictia, « ut sanctissimum et verissimum dixit Cicero, » ait S. Augustinus, lib. III *Contra Academias*, cap. VI, « est rerum humanarum et divinarum cum benevolentia et charitate summa consensio: » ergo tam

SECUNDA PARS CAPITIS.

QUALE ET GUM QUALIBUS INEUNDUM SIT CONSILIIUM.

7. NOLI CONSILIARI CUM SOCERO TUE, ET A ZELANTIBUS TE ABSCONDE CONSILIIUM. — Ita legunt passim omnia Biblia latina, ac Rabanus, Lyranus, Hugo, Dionysius, Jansenius, Franciscus Lucas, Palacio, huncque dant sensum, q. d. Noli consilium inire cum socero, id est patre uxoris tue, ne vel in gratiam ipsius tibi nimis blandiator, tuisque desideris inordinatis consentiat et applaudiat, vel male tibi consulat; ut bene consulat filia sua, vel secreta tua reveliet eidem quae est uxori tua. Ut Lyranus: *Noli consiliari cum socero tue*, scilicet, inquit, « de his quae pertinent ad restrictionem uxoris tue: quia ipse semper stabit a filia sua, diversita a veritate ex carnali affectione. » Unde illud:

Nec gener a socero, nec hospes ab hospite tatus.

Et Rabanus, mystice: « In socero, inquit, quia pars feminae cognitio adjunctus est, mulierem et mutabilem ostendit animum. A quo nunquam tuta fides speranda est. Sic et zelus, qui praecepit in sexu prevalet femino, instabilitatem mentis significat, cui nunquam fides adhibenda est (quia, ut quidam ait): Sicut litus sine portu infida est statio navium; sic et animus sine fide periculosus est in consorcio amicorum. »

Et Hugo: « Moraliter socer tuus, inquit, est carnalis affectus, pater uxoris tue, id est, compensiscentis tue. Istius consilio non est credendum, nec cum eo consilium perfectandum de penitentia, vel de aliquo bono faciendo. Quod manifeste docuit Jacob, Genes. XXXI, qui, ignorante Laban socero suo, cum filii et uxoriibus atque pecoribus suis recessit de Mesopotamia in

in adversis, quam in prosperis. Simile oculorum perillustre afferit S. Cyprianus, lib. De Singulis Clericis, oculis enim amicos assimilat, nec enim alter fieri aliquo potest, quin fluctuat etiam alter; et si recta vel obliqua hic aspiciat, illi eodem modo aut ex obliquo, aut recta, aspiciet. Non aliter amici esse debent; nam eodem modo semper, eadem via, euudem ad scopum uniuersi ferri debent. Huc facit et simile cervorum, qui alterna invicem succollantes, tranant flamina, de quo dixi Galat. vi, 2. Denique S. Ambrosius, supra: « Solatium, inquit, hujus vita est, ut habeas cui pectus tuum aperias, cum quo arcana communicias, cui secretum tui pectoris committas; ut colloces tibi fidem virum, qui in prosperis gratuletur tibi, in tristibus compatiatur, in persecutionibus adhortetur. » Paucis vox et communis: Tuus sum totus, sed paucis est effectus. » Hec ille, et vere: pauci sunt qui id praesentent.

um eo qui tibi insidiatur; » unde et sequitur, « et a zelantibus, » id est emulantibus et invidentibus tibi, « absconde consilium. » Emulus enim et invidus tibi insidiatur, consiliumque tuum prodet, vel evertet, ac in suos usus et commoda convertet. Accedit Syrus: *Ne consilieris, inquit, cum inimico tuo, et ab eo celo secretum. Hoc facit proverbiū Arabicum, Centur. I, num. 17: « Cum equitaveris leonem, cave ab ungue; id est cum factus fueris dux vel praefectus, cave a consiliariis malis. »*

Denique Palacius, et ex parte Jansenius, posteriore haec lecture cum priori sic conciliant; videtur Auctor, cum haec scriberet, pro oculis habuisse Jacob, qui, Genes. XXXI, in negotio profectionis sue et uxorum, consilium a Laban seruo suo non acceptit, immo ab eo, et a filiis eius qui Jacob zelabant et invidebant, suum consilium abscondit. Unde sensus huius loci sumendum est, ut si hic: « Si sacerdotum habes tibi suspectum et inuidum, item si habes cognatos tibi invidentes, et quovis alios tibi suspectos, ab his ne consilium operis: » Qui enim videtur habere pallium consilientis, et habet venenum peritum, lingua dolosa est, » ait S. Augustinus, *Proemio in Psal. cxix*, in fine.

Tropologice, noli consiliari cum insidiantibus tibi, hoc est cum tuis concupiscentiis, passiis oibus et vitiis, v. g. cum ira, odio, inuidia; haec enim tibi insidiatur, ac satagunt te in peccato et in gehennam pertrahere. Haec quoque animi tur, id est inuident nohis animi pacem, gratiam et gloriam; ac licet amicos se nobis simulente, revera tamen cum diabolo inimicos nostros in perniciem nostram conspirant et conjurant. Horum ergo consilium audiendum non est: *ira enim suadet vindictam, contumeliam, verbera, milieque mala. At quia difficile est illud non audire, cum invitit illud suggerant, imo juguler oclamentum; tuissimum est illa ipsa mortificare, et radicis ex animo extirpare, ut voces et susurros eorum amplius non audimus.*

8. OMNIS CONSILIARIUS PRODIT CONSILIIUM, SED EST CONSILIARIUS IN SEMETIPSO. — q. d. Quilibet qui consult (uti proclives sumus ad dandum illis consilium) prodit, id est prouit, proficit; gracie itaque, id est effert, extolit, laudat consilium suum, quod ipsi dat et suggestit; attamen non omnes dant consilium in utilitate consulentis, sed multi in propriam; sunt enim « consiliarii in semetipso, » id est sibi consulentes, non ei qui petit consilium. Quare vir prudens sagaciter indaget an consiliarius in dando consilii non spectet suam utilitatem, potius quem ejus qui petit consilium; et si id deprehendit, caveat a tali consiliario eisque consilio. Unde Complutensia vertunt: *Omnis consiliarius auctor (qui enim id est quod auferit, tollit, extolit) consilium; sed est qui consilium in semetipso, scilicet in ipsius communione. Romana: Omnis consiliarius extolit consi-*

litum; sed est qui consult sibi ipsi; Tigriniana: *Omnis consiliarius extolit consilium suum; sed sunt qui suum in rem consultant. Extolit, id est laudat et celebrat suum consilium, quasi aliorum consiliorum anteponendum, et prae illis sequendum.*

9. A CONSILIARIO SERVA ANIMAM TUAM. Prorus scito quae sit illius necessitas: « ut ipse enim animo suo cogitat. — Ita Romana et Graeca. Minus recte ergo Rabanus, Jansenius et alii legunt: *Et quid ipse animo suo cogitet; quanquam edent fore redat sensus. Sensus enim est, q. d. Custodi tuam animam et mentem, ne cuivis consiliario eredat et fidat; sed prius indaga num sit in aliqua necessitate, qua urgeat et pene cogitat magis illi, puta sibi ipsi, quam tibi tuseque utilitati consilere. » Et ipse enim animo suo cogitat, » q. d. Ipse enim cogitat quomodo animo suo, id est sibi ipsi suisque intentionibus consolat, aut quomodo animo suo: volenti sua necessitate consolare, obsequiatur et satisfaciat. Unde graeco est. *Interim ipse sibi ipsi consulat. Si queras ergo quia ratione servabis animam tuam a consiliario, ne noxio ejus consilio capiaris, hanc accipe: Antequam enim consulas, perspice quae sit ejus necessitas, cujusque rei habeat indigeniam. Hanc enim illi quem consulis, habebit praes oculis, ut tibi consilium dans, sibi consulat. Expende igitur an ex negotio aliquid utilitatis possit ad eum resiliere. Credendum enim est fore ut consilium inclinet in eam. Quare cave ab eo. Unde Tigriniana vertit: Cave tibi ipsi a consiliario, et cuiusque ipse indegit rei prius cogita: nam ipse sibi consulat; ali: Cognosc prius qua re opus ei sit; etenim ipse consult sibi ipsi. Quoceira Alfonso, Aragonum rex, testa Panormitanus, lib. III *De ejus Gestis*, interrogatus « quibus consiliariis maxime detectaretur: » Libris, respondit, a quibus sine metu, sine gratia, que nosse cuperet, fidelier audiret. » Fredericus vero Imperator, vocatis in curiam consiliariis: « Utinam, inquit, consiliarii mei in palati vestibulo duas res deponerent! Sic enim et ipsi recte consulerent, et mihi etiam inter consilium dicudice facillimum esset. » Rogatus autem « quenam illae res essent: » « Simulatio et dissimulatio, » respondit. Docui autem principes commode publicis recte consulerent non posse propter consiliariorum privatos affectus. Ita Eneas Silvius, lib. III *De gestis Alfonsi*. Certe quantum danni et ruine consiliarii principium suis, non reipublice commoidis studentes, principibus et provinciis afferant, hoc aeo multis in locis gentes vidimus.**

Igitur in consiliario requiritur magna integritas, rectitudine, prudentia et solertia. Audi S. Ambrosius, lib. II *Officiorum*, cap. XII: « In querendis, inquit, consilii plurimum valet vita probitas, virtutum praerogativa, benevolentie usus, frugalitys gratia. Quis enim in cano fontem requirat? quis de turbida aqua potum petat? Itaque ubi luxuria est, ubi intemperantia, ubi vitiorum co-

Talit dicentem jambulum aduersa tuerat,

Huc illic volvens oculos,

Id est, *τραχιστεῖς οὐ προσέπλευσαν*,
Optime ergo Noster verit: « Noli consiliari

fusio, quis inde sibi aliquid hauriendum existimat? Quis utilem judicet cause alienae, quem videt inimicum vita sua? Quomodo enim poterit iudicare eum consilio superiore, quem video moribus inferiore? Anne eum idoneum putabo, qui mihi det consilium quod non dedit sibi? et mihi eum vacare credam qui sibi non vacat? cum animum voluptates occupant, libido devincit, avaritia subjugat, cupiditas perturbat. » Recte enim Sallustius, in *Catinianum*: « Omnes homines, inquit, qui de rebus dubius consultant, ab odio, amicitia, ira, atque misericordia vacuos esse detect. Haud facile animus verum periret, ubi ista officiunt, neque quisquam omnium libidini simili et usu paruit: ubi intenderis ingenium, vallet; si libido possidet, ea dominatur, animus nihil valet. »

¶ 10 et 11. NE FORTE MITTAT SUDEM IN TERRAM, ET DICAT TIBI: BONA EST VIA TUA; ET STET E CONTRARIO VIDERE QUID TIBI EVENIAT, q. d. Ne forte consilium tibi dando « sudem » id est impedimentum, offensionem et scandalum, cui impingas, fagat in terra, dicens: « Bona, » plana et aqua « est via » hec (cum tamen sudes in ea sit, in quam offendas), et interim resistat, videns an cadas in sude quam fixit. Suades enim est perfida, seu genus tali militaris, hoc est paxillus igne torriæ, quem in terra defigebant, ut hostis incutias in eum impingeret, eumque calcane pedem ledere. Unde Caesar, lib. I *De Bello civili*: « Fossas transversas, inquit, viis perduevit, atque ibi suedes stipitesque praecutios defigit. » Et Virgilius, VII *Eneid*.

Quadrifidasque suedes et acuto robore vallos.

Ubi Servius: « Vallus et suedes idem est. » Graeci codices pro *sudem* legunt *x̄s̄p̄z̄*, id est *sotem*. Si ergo habent: « Ne quando prospiciat super te sortem, tibique dieat: *Pulchrum est institutum tuum*; et stet ex adverso, ut quid eventur tibi sit videt; Tigurina: « Ne quando obventionem omninetur tibi rectunque esse dicat institutum tuum, atque interim ex adverso spectatorem eventus tui se constituit; Vatubal: « Ne sortis te committat et diez, vel ne sortem super te jocat, etc. Sensus est, q. d. Antequam fidis consiliario, explora prius an ipsi ex re, de qua eum consulis, emolumen aliquod speret, ne forte propter illud consilium tibi periculosum, sed sibi utiliter det, diendo rectum esse institutum tuum, quod scilicet ut ipsi propositus sit, vel ipse tibi suggestus; et interim stet ex adverso, expectans consilii sui eventum: ut, si bene cedat, illud dilaudet et premium exposcat; sin male, tibi illuminat, et in te vel alium culpam male successus conjetat. Hujusmodi sane perfidia, inquit Jansenius, nimis in mundo obtinet, eamque videat hinc in imperitis advocatis et medieis, qui pharmaca agris adhibent dubia et periculosa, ut eorum virtutes explorent, et aliis mederi experientur periculi et mortis alienæ discant. Unde ille aie-

bat se nolle medium, nisi quod prius centum occidisset. Talia sunt consilia hominum audacia et præcipuum; do quibus Phœbea vox est Livi, lib. XXXV: « Consilia calida et audacia prima specie leta sunt, tractata dura, eventu tristia. »

Porro Syrus tres versus jam explicatos sic vertit: A consiliario iniquo custodi animam tuam, et cognoscere prius quid queritur; quia et ipse in seipso meditatur; ne forte inveniat super te datum malum, et dicat: Quam bona est via tua! et stabit et contraria, et videbit ignoramus tuum, vel latitudinem in ignorancia tua. Videbit scilicet, et ridebit tuum dedecus.

Appositus ad hanc gnomen extat apolodus corvi et vulpis, apud Gabrielem Faernum: « Sustulerat, inquit, corvus aliunde caseum, et cum illo in altam arborum subvolarat. Vulpecula, que caseum concupisset, ita illum adorata callide fertur, cum primum formam et nitorem pennatum, et laudes aurum collaudasset: Plane, inquit, te summi Jovis volumen esse dicam, si audiero etiam vocem et cantum dignum reliquis virtutibus tuis. Corvus laudibus vulpis inflatus, clamorem edere quam maximum posset. Ita de aperto rostro delapsa caseo potita vulpes, irridens illum: Nihil, inquit, tibi deest, corve, preter cor. » Affabulatio:

Qui coram in os te laudans consulti, insidias struxi:
Qui laude facta ducitur, cor non habet.

12. CUM VIRO IRRELIGIOSO TRACTA DE SANCTITATE, ET CUM INJUSTO DE JUSTITIA. (Ita Romae, Lyrae, Hugo, Dionysius et ceteri. Perperam ergo pro *irreligioso*, aliqui legunt *religioso*, et pro *injusto*, *justo*. Jam nonnulli hanc dant sensum, q. d. Coram irreligioso lauda sanctitatem, coram injusto justitiam, ut discat amare et amplecti sanctitatem et justitiam; ut irreligiosum ad sanctitatem pertrahat; ut injustum justitiam doceas.) Et cum MULIERE DE EA QUE EMULATUR, (ut audiens te virtutes ejus predicantem, illam non odiat:) cum TIMIDO DE BELLO (ut ad illud animetur, et pericula imminentia non timeat:) CUM NEGOTIATOR DE TRAJECTORIA, (ut bonas merces et utiles empioribus transportet): CUM EMPOTRE DE VENDITIONE, (ut pretium præter æquitatem adageat:) CUM VIRO LIVIDO DE GRATIS AGENDIS; — ne de bonis aliorum tristetur: « cum impio de pietate, et cum in honestate de honestate; » ut ista vita fugiant, et contraria virtutes amplectantur: « cum operario agrario de omni opere; » ne ab herbo ad aliud opus dimissus impatiens sit, et impositum onus superbe defretet: « cum operario ansu de consummatione anni; » in quo, sum mercedem sit accepturus, æquum est ut diligenter laboret: « cum servo pigro de multis operatione; » ut segnitum et negligientiam abjectat.

Verum hunc sensum esse contortum patet ex eis que sequuntur, præsentim cum sit: « Non attendas his in omni consilio. »

Secunda, Nabarus et Jansenius legunt: Cum viro religioso tracta de sanctitate, et cum injusto de justitia noli consiliari, et cum muliere, etc. Verum incongrue; nam, ut bene advertit Franciscus Lucas, non congruit ut primum membrum dissimile sit sequentibus, et illi quidem addatur *tracta*, sequentibus autem noli consiliari, cum Sapiens manifeste velit prius docere cum quibus consilium capiendum non sit; postea vero tandem cum quibus capiendum sit.

Tertio, Graeci codices hic repente sententiam positam vers. 7: Noli consiliari cum eo cui tu suspectus es, et ab eo qui tibi invident, consilium absconde. Deinde subiungunt: Cum muliere de pellice quis, cum timido de bello, etc., repele noli consiliari. Quod et Franciscus Lucas in latina Vulgata repetendum censem; ut omnes sequentes antitheses pendant a *noli consiliari*. Sic et Tigurina: Ne consultes cum eo cui suspectus sis, ne consilium cum invidentibus tibi communies; de religione cum irreligioso, de justitia cum injusto, etc.

Verum sequenda est fides codicium fere omnium latine Vulgatae, quam proinde retinendam censure correctores Romani in Biblis Romæ editis, que habent: Cum viro irreligioso tracta de sanctitate, et cum injusto de justitia. Est continua ironia usque ad vers. 14, q. d. Si cum irreligioso tractas et consultas de religione et sanctitate, cum injusto de justitia, etc., inconsolite et stultificis; quia irreligiosus non nisi irreligiosus, injusus non nisi injustus, quia gustat, sapit, et assidue exerceat, consulte. Quisque enim suggerit ea quae capi et sapit, quibusque oblectatur, et que confine versat et operatur.

Ne novum est vel indignum ironiam usurpari a S. Scriptura, ut objicit Jansenius et Franciscus Lucas, Nam ironice loquitor Deus Adamo, irridens eum superbiam et lapsum, dicens: « Ecce Adam quasi unus ex nobis factus est, sciens bonum et malum, » *Genesis* iii, 22. Et Solomon adolescentem, cupidas suas, sequenti ironice ait: « Lebere ergo, juvenis, in adolescentia tua, et in bozo sit cum in diebus juvenitius tua, et ambula in viis cordis tui, et in intuitu oculorum tuorum. » Unde ironiam hanc delegens, subdit: « Eto scito quod pro omnibus his adducet te Deus in iudicium, » *Ecclesiastes* xi, 9; et Isaías, cap. xxviii, vers. 10, Iudeus ironice in os regerit suum illud: « Manda, romanda, expecta, reexpecta; modicum ibi, modicum ibi. » Similia plura sunt in S. Scriptura. Denique, si quis omnino nolit admittere hunc loco ironiam, subauditum cum Palacio ait et tibi nocebit, vel quid simile, q. d. Si cum irreligioso tractes de religione, cum injusto de justitia, nocebis tibi, vel malum accipies consilium; nam propterea subdit: « Non attendas his in omni consilio. »

Porro duodecim hominum genera enumerantur hic Siracides, quibusque docet non esse in eundem consilium; eo quod vitiosus aliquo, quoque vehe-menti teneantur affectu, qui impedit quominus

sincerum, rectum et honestum de re proposita ferre possint judicium. Nam, ut quisque affectus est, ita ferre judicat, sententiamque exquirenti de rebus ita pronuntiat, ut ipse sentit. Unde concudendum relinquat omni vitiosu amore, cupiditate, ira, invidia, similiue affectu debere carere eum qui asciscendus est in consilium.

Primum genos est irreligiosorum, qui scilicet Deum non colunt nec reverentur ut debent, ac subinde omnia numen contumulent et negant, quales sunt athei. Quis enim prudens hos consulat de sanctitate, id est de nomine sancte colendo?

Secundum est injustorum, ut rapacium, furum, usurariorum, fraudulentorum, violentorum, etc. Quis enim consulat de justitia illorum qui nil nisi artes furandi, rapundi, fraudandi, etc., norunt? Nam, ut dixit Siracides, cap. viii, vers. 20: « Cum fatuus consilium non habeas; non enim poterunt dicere nisi que eis placent. »

Hinc vetus adagium quod recitat Zenodotus ex Epicharmo: εἴπεντος ιππός γρίπης, id est *consulor est res sacra*, q. d. Consulor plurimum utilitatis afferre, ac religiose puraque consilium et quibus est opus, dare potest et debet. Unde Plato, in *Theophrastus*: « Quin illud etiam, inquit, dicitur, Demodore, consultorem rem esse sacram. » Idem, epist. ad Perdiccas: « *Æquum est autem ut et hospitale et sacrum, ut dicunt, consilium impertiam.* » Exstat inter Graecas sententias hic Senarius:

Res est profecto sacra consultatio:

a viris ergo sacris et religiosis petenda. Hi enim vero sapiunt; a sapiente autem petendum consultum, juxta illud Comici:

Consulor ille sit ubi vir qui sapit,
Sapiens enim fit sapientum consilio.

Et illud Sapientiae, *Prov.* viii, 12: « Ego sapientia habito in consilio, et eruditis intersum cogitationibus. » Celebre est illud: « Neque cecum dum, neque amentem consultorem, » suppte, adhibeto: disce, sed a doctis: consilium pote, sed a consultis. Et illud S. Basili, orat. 21 *De Felicitate et Prudentia*: « Profecto divina quedam res est consilium. »

Contra hoc Siracides et prudentis præceptum peccant illi qui, vocati a Deo ad sūl cultum, v. g. ad statum Religiosum, de eo consilia querunt a secularibus, parentibus et cognatis; tum quia « animalis homo non percipit ea quae sunt spiritus Dei, » v. *Corinthi* ii, 14. Multi enim vident nostras crutes, sed non vident nostras uniones, ait S. Bernardus; tum quia (ut ait S. Thomas *Opuscul. XVII*, cap. ix) injurias Christo, in quæ sunt omnes thesauri sapientie et scientie Dei abscondit, facit, qui illius auditio consilio, mortaliter adhuc hominis consilium requirit. Recte enim idem S. Thomas, II *lib. Quest. LXVIII*, art. 4, ex Aristotele, lib. VII *Moral. Eudem*, cap. xviii, querens quid sit in anima primum ac princeps ad

eam movendam; ceterum quidem partium ait esse rationem, rationis autem aliquid quod sit ipsa melius, non scientiam, vel doctrinam (hec enim non esse meliora); sed Dolum: pauloque post adgit eos qui a Deo mouentur, non indigere consultatione, quippe qui meliori principio gubernantur quam sit ratio vel consilium.

Ego vero et luculentus S. Bernardus, serm. Ecce nos reliquias omnia: « Quantos, inquit, mundi sapientia maledicta supplantat, et conceptum in eis extinguit spiritum, quem voluerat Dominus vehementer accendit! Noli, inquit, precipitanter agere, dum consideras, diligenter inture. Maximum est quod proponis, et opus manus multa deliberatione. Experiri quid possis, amicos consule, ne post factum penitente contingat. Hec sapientia mundi terrena, animalis, diabolica, inimica salutis, suffocatrix vite, mater tepiditatis? que soleat Deo vomitus provocare. Cave tibi, ait. Ut quid enim? Cum a Deo verbum esse non dubites, quid opus est deliberatione? Vocat magni consilii Angelus, quid aliena consilia prestolaris? Quis enim fidet, quis sapientior illio? Fidejungi, Domine, et deducat; fortior esto et invalesce. Novi ego quænam sint, que oportet fieri citio. Ab ore pateti gehennæ eripit, et inducas petram, et retardabor, et cunctabim exire, si forte interim fiat aliquid? Abscondi ignem in sinu meo, et exusto jam latere, jam nuditus visceribus, jam sanie defluente, dum mihi deliberandum est an exercitiorum, an excediam, an abiciam illum? » Et paulo inferius: « Amicos consulat, qui non legit: iniunxit homini domestici eius. Quid frequentat Evangelium, qui Evangelio non obedit? At in eo sane legitimus, prouidentius cuiusdam sepius Domini, sed defunctionis prius patrem sepelire volunt, responsum ab eo, ut sicut mortuos separare mortuos suos. Alteri quoque tantum suis qui in domo erant valēdiceret cupienti: Nemo, inquit, mittens manum ad aratrum, et respiciens retro, aptus est regno Dei. » Hactenus Bernardus: « Et cum muliere de ea quæ simulatur, » Tertium genus hominum ineptum ad consumum est mulier; hec consuli non debet de ea (minus recte Palaeus et ali legunt, de his, scilicet feminis, quas ipsa simulatur et zelat) « quæ simulatur, » scilicet ipsam, quæ scilicet est mulula ipsius, v. g. pellej, quæ præ ipsa, imo contra ipsam ambidivit virum, ut illum ab ea ad se traducat, ut Jacobum ambuletur Rachel et Lia, Genes. xxx, 15; Elcanam Anna et Phenemam, I Reg. i, 6. Hoc enim significat Graecum *ἀνδρίκα κύρια*; unde Complutensis vertunt: *Cum muliere de pulice eius;* Romana: *Cum muliere de annula eius;* alii: *Cum femina de annulatrice eius.* Hanc enim illa ex invidia et odio plane apud virum decolorabat et denigrabat; ut se pre illa viro commendaret, eumque ad se, illa (flet pluribus dolibus ornata, qua prouide viro utilior esset futura) exclusa rapiat. Alteri Syrus: *Ne consuleris, inquit, cum muliere, ut non macheras*

cum ea; secreta enim mentis inducent ad secreta ventris.

Quartum est: « Cum timido de bello, » quia timidus et meticulous timens suæ familie, fortunæ vel vita omnimodi dissuadet bellum, alias utilia, vel necessarium; ac pacem etiam iniquis et ignoratiois conditionibus capessendam suadet. Pro hoc Syrus habet: *Et cum inimico, ut non pugnes.*

Quintum est: « Cum negotiante de trajectione, » id est, ut gracie: *Cum mercatore de permutatione;* Syrus: *Cum mercatore de mercatura ejus.* Mercator enim consulat dicetque non quod tibi, sed quod sibi ut sit permuttere. Rursus *trajectione* hic est ipso potest non permutations merecum, sed loci vel residencie; hanc enim significat quoque Graecum *προτοία,* ut si, v. g. consulis mercatores an expediat ut tuas merces vel tuam personam negotiata causa trajeccerit in Hispaniam, vel in Indianam: mercator consulat non tam quod tibi, quam quod sibi conveniet; timebit enim ne lucra ipsius avertas vel immixtus, aut certe cupiet ut te ex transversa, ubi plus ipsi commodi et luci afferas. Tali consultori applies illud S. Augustini, in Psal. cxix: « Quia videtur habere pallium consilientis, et habet venenum pernitosum, lingua dolosa dicta est. »

Sextum est: « Cum emptore de venditione, » emptor enim consulat dicetque non quod tibi vendenti conveniat, sed quod sibi utile sit emere; et suadet ut vili vendas id quod ipse cupit. Rursus pretium mercurii indicabit infinitum. Syrus pro emptore substitut venditorem: *Cum venditore,* inquit, *de re quam vendit ipse.* Ipse enim suscit ut merces suas emas coro, licet viles, easque cum ipse cupit extrudere. Porro sapiens fuit consilium mercatoris illius paradoxi, ideoque sequendum, qui, ut Romæ milii a viro gravi narratum est, rogatus qua arte locuples evassisset, respondit: « Contraria via exteris incendendo. Ceteri enim volunt vili emere, et caro vendere » (ut ait) Minus apud S. Augustinum, XIII *De Trinitate*, n. 1: « Ego vero, inquit, caro emi et vili vendeo. Taro enim emendo, optimas merces seligo et compare; vili vendendo, omnes empores ad me alioquin, qui longe plus lucri mihi afferunt, quam si paucis caro vendarem. »

Septimum est: « Cum viro livido de gratis agenti; » grece: *Cum invido de gratitudine vel gratiarum actione;* Tigrinusa: *De gratulatione cum invido;* quia invidus gratiarum actionem invidet, tum ei qui beneficium accepit, ne scilicet per gratiarum actionem gratiam dantia sibi concidet, pluraque ab eo impeiret sibi præcipiat; tum ei qui beneficium dedit, quia invideat ejus honor et laudi.

13 et 14. *CUM IMPIO DE PIETATE, CUM INHONESTO DE HONESTATE, CUM OPERARIO AGRARIO DE OMNI OPERE, CUM OPERARIO ANNUALI DE CONSUMMATIONE ANNI, CUM SERVO PIGRO DE MULTA OPERATIONE: NON ATTENDAS*

HIS IN OMNI CONSILIO. — Octavum est, non esse consultantum « cum impio de pietate; » grece, *καὶ δελέγομεν τῷ ιησοῦς,* id est, ut Complutensis et Romana: *Cum immisericordi de beneficencia;* Syrus: *Cum eo qui est immisericors, ut facias misericordiam;* Tigrinusa: *Cum immans de humanitate.* Impius ergo hic non in Deum, id est irreligiosus (de eo enim illud egit vers. 12), sed immisericors in proximos, pauperes et afflictos intelligitur. Hebrew enim *בְּלִבְנֵי חֶסֶד,* id est *pietatem,* vocant misericordiam, ac consequenter *impieles* vocant immisericordiam. Rationem horum omnium dat Rabanus: « Quia quorum, inquit, non convenient corda et actus, horum sine dubio periclitari consilium. Quapropter quis rite consilium cum quilibet vult agere, consiliorum sui primum perpendere debet prudenter, fidem, voluntatem, religiositatem, et sic ejus uti consilio. »

Novenum est: « Cum in honesto de honestate; » in honestus enim, ignoramus expersus honestatis, non nisi sibi similia, puta honesta, suadebit. Hoc membrum dum deest in Grecis. In honestus est turpis, infans, incivilis, probrosus.

Décimum est: « Cum operario agrario de omni opere, » quia operarius agrarius, conductus ut agrum tuum excolat, multa opera excusat, quasi inutilia, ut se opere levet et subducat. Unde Graeca habent: *Cum pigro de omni* (id est de illo) *opere.* Herus ergo ab operario non exquireret an ager fodendus, stercoardus, sarriodus sit: sed eum fodi, stercoari, sarrii jubet.

Unde decimum est: « Cum operario annuali de consummatione anni, » q. d. Cum operario sive mercenario, quem ad annum conduxisti, ut agrum aut vineam excolat, vel aliud quid operis perficiat; non consulat de consummatione anni, an scilicet quid restet hoc anno faciendum; ipse enim illius volet annum finire, quasi nil restet hoc anno faciendum, sed que supersunt sequentibus annis peragi debeat; aut quasi ipse laborando satisficerit anno suo, dicens a sumum suum labore, de qua pactus erat, consummase, ac proinde nihil sit ab labore superesse, sed integrum annum laboris mercede sibi debet. Graece enim tantum est, *τῷ οὐρανῷ οὐρανός,* id est de consummatione, scilicet tam operis quam anni.

Pro annuali, uti et habent Graeca Complutensis, scilicet *τάκτῳ,* Romani legunt *τάξιν,* id est domestico, quem scilicet domi aliis; nam hic minime omnium vellet operari, ut semper haberet *τύπον*, in quo operam tibi cloccaret ad lucrum. Unde Syrus verit: *Cum mercurio qui decipit in opere suo.* Unde decimum est: « Cum servo pigro de multa operatione; » piger enim servus ob pigritiam, ut sum inerlebis consulat, multa opera vere utilia, immo necessaria quasi inutilia, importuna vel damnosa dissuadet. Herus ergo servum pigrum de opere non consulat, sed operari et sudare jubet; Syrus: *Cum servo qui querit defraudare dominos suos, ne sis illi consiliarius.*

Tu nihil invita facies dicebas Minerva.

Quare in consilii maxime valet sympathia, ut consilium dans potenti similes habeat, aut assumat et induat affectus.

Secundo, Lyranus : « Cujus anima est secundum animam tuam, » id est, inquit, qui diligit te sicut seipsum, ut tecum sit quasi cor unum et anima una. Et Palacius : Qui tibi, inquit, est amicus; sive quem amat anima tua : hucus enim anima vicissim amat te. Anima enim unius similis est animae alterius in affectu, presertim amoris vel odii. Quare si scire voles utrum aliquis te amet ne, pertineat et explorat animum tuum, ac vide quomodo erga illum sit affectus; si sentias te erga illum amorem affici, scito et illum te amore reciprocum prosequi; sin tu illum odio habeas, et illi te odiet. Nam ut in aqua facies reflexa simili est facie directe intentus; sic cor hominis cordi alterius respondet. Unde Proverb. xxvii, 19, dicitur : « Quomodo in aquis resplendent vultus propinquorum, sic corda hominum manifesta sunt prudentibus. » Hebrei ex Hebreo vertunt : Sicut in ipso aqua vultus vultus respondet, ita cor hominis cordi hominis respondet.

47. COR BONI CONSILII STATUE TECUM : NON EST ENIM TIBI ALIUD PLURIS ILLO. — Est hypallage : « Cor boni consilii, » id est bonum consilium cordis tui assume, illuc innitere; hoc enim tibi fidelissimum est. Est hic secundus consiliarius, q. d. Non tantum a vi sapiente et sancto, sed etiam a teipso et a corde tuo, pete consilium. Cor enim in primis tibi ipsi fidelius dabit consilium, quam quisvis alius; deinde cor consilium tua indoli et affectui (hunc enim nemo melius cognoscit et sentit, quam cor tuum) maxime congruum dabit, vel minus congruum attemporabit: denique cor tuum pro te summe sollicitum multa adinveniet sibi convenientia, que aliud nunquam invenierit. Unde Syrus verit : Cor viri latabitur in via sua plus quam in divitiis sexu.

Aut proprio, q. d. Statue in teipso cor quasi tribunal, imo oraculum boni consilii; ut cum dubium quid faciendum sit occurrit, cor tuum, quid facta sit opus, consulas : ideoque in corde, quasi in tribunali causam undeque diligenter et prudenter in omnem partem ventiles. Si enim hoc feceris, utique cor tuum tibi erit dictator optimi consilii; dictabat enim id quod summe tibi est conveniens, maximeque tibi utile, et in rem tuam. Ad hoc enim Deus dedit homini cor, id est rationem, mentem et prudentialiam; ut illam sequatur, iuxta illud Psalm. xv, 7 : « Signatum est super nos lumen vultus tu, Domine. » Ratio enim humana est quasi lux derivata a ratione eterna, que est in mente Dei. Ideo enim creavit Deus hominem « ad imaginem et similitudinem » suam, Genes. i, 26; ut scilicet haberet domesticum hoc oraculum, quod in dubiis omnibus consulere et sequeretur.

Unde Graeca habent : Consilium cordis, q. d., id est statue, vel stabili, et stabile fac (ali, stabile est : non enim est tibi fidelior; Tigurina : Institue consilium in animo; nihil enim est illo tibi fidelius.

Siracidi consenit Ben-Sira alphabet. 1, littera σάδες
Sexaginta consiliarii sibi fuerint, tamem consilium animae tue non deserat. » Ubi Scholastes : « Qui negotium, ait, aliquod aggreditur, licet multos habeat consiliarios, quibus arcana sua revelet, nunquam tamet spernat aut rejicit consilium suum. Nam, ut ait Salomon : Cor novit amaritudinem anime sue, sed potius suam, tametsi placeat, appendat cum aliorum sententias. Que si preponderet, sequatur, ceteras repudiet. » Nam stultum est adeo ab aliis pendere, ut nullum tunc sentientis locum relinguas. Prudenter Seneca : « Consilium tuum, inquit, sic apud alias sit, ut abs te auctoritatem accipiat; sic autem abs te auctoritatem accipiat, ne solus id probare possit. » Temeritas enim in assestante pernicioseissima est. »

Porro, quam in rebus conficiendi efficaciter consilium, quamque viribus et robore corporis praestet, pluribus exemplis doceat Homerus, *Iliade* 4 :

Consilio sane malo, Inquit, quam robore praestat,
Hirsutum quicunque patet succidere silvam.
Consilio rursus naucleam in aurore nigro
Dirigit undivagam navem rapientibus Austris,
Consilio ariga surginge vincitque praecepit.

Quocirca Aristoteles, lib. IV Polit. cap. iv, asserit consultores esse partem reipublicae necessarium. Antonius, in *Melissa*, part. I, serm. 10, 11 et 12, citat has de consilii vi sapientum gnomas. Isocrates : « Bonus consultor res est omnium utilissima et potentissima. » Diodori : « Consilium prudens multorum manus superat. Sapientis robusto praestat; » Choricius : « Sine bono consilio nihil efficit robur; prudencia vero, quamvis robur non assumperit, multa multo exigit. Prudens enim consilatio manuum multitudinem vincit; imperita vero cum hominum turba deterior est. Sic luppen licet unus non timet multas oves, sed omnes jugulat; sic et unu sapientis multos imprudentes non vereatur, sed superat; » S. Basili : « Robur cum prudencia juvatur, sine ea vero damno afficit possidentes. » S. Gregorii Nazianzeni : « Melior est consilium tarditas celeritatis temeraria. Consilium, vita lucerna, ubique praestat; » S. Chrysostomi : « In singulis rebus quid eas antecedat, quid sequatur animadverte, et sic eas aggredere. » Denique Salomon, Proverb. xi, 14 : « Ubi non est gubernator, inquit, corrumpit populus: saluus autem, ubi multa consilia; » et cap. xxi, vers. 3 et 5 : « Sapientia adificabit domus, et prudentialia roborabit. Vir sapiens, fortis est; et vir doctus, robustus et validus. »

Jam quia mens timidorum in propriis sibi diffidet et trepidat, oratione praemissa roboret se tripli hanc norma et praxi. **Prima**, quid vir prudens in hoc casu judicaret faciendum? utique hoc et hoc. Illud ergo ipse capessamus, miliisque applicabo. Hac enim ratione non sequor meum, sed sapientis consilium. Hoc scrupulosis

aggerendum, qui non audent suis scrupulis regni, ut scilicet faciant intrepide hoc quod vir prudens speculative judicaret tali casu faciendum. **Secunda**, si amicus meus meo loco et casu constitutus a me consilium posceret, quodnam ei dare? utique istud et istud. Idem ergo mihi dabo. Ha vice versa Livius Salinator, insignis bellator, asserebat « neminem fidelius dare posse consilium, quam eum qui id alteri suaderet, quod ipse, si in eodem loco esset, facturus fuerit; » ut refer Livius lib. VII, decade 4. **Tertia**, quid in hora mortis, quid in die iudicij, cum coram tribunal Christi rationem hujus operis redditus sisiter, haec in re me fascio optabo? utique illud et illud. Id ipsum ergo nunc eligam et peragam. Ha ratione Christo iudici factorum meorum congruum dare potero, ac ab eo laudem letamque felicitatis alterna sentientis securus prestolabor. Denique quia nunc ignorantia, nunc amor proprius et cupiditas sepe hominem excedant, talius est, quoque fieri potest, sincerum aliorum prudentum adhibere consilium, iuxta illud Proverb. viii, 5 : « Ne innitaris prudentie tua; nam, ut si Plutarchus in *Moral.*: « Utlamis, domi carentes, foris nihil non vident; ita quidam, in alienis negotiis plus satis oculati, in suis parum prospectuunt. »

18. ANIMA VIRI SANCTI ENIAT ALIQUANDO VERA, quia (id est plusquam) **SEPTEN CIRCUMSPECTORES** SEDENTES IN EXCELO AD SPECULANDUM. — **To sancti** jan non est in Greco, sed utique aduentum est. Probat quod dixit versus precedenti. Unde Graeca addunt γένος, id est *nam, enim*. Ignotus sensus est, q. d. in dubiis praeceptor consiliarios adi consilium cordis tui; siquidem sapiens et probum est, illudque consule. Nam anima viri sapientis et sancti emunia non raro verum, praserit, practicum, quid scilicet agendum sit, melius « quam septem, » id est multi speculatores et specula videant et annuntient ea que circumferuntur. Item mystes, quam multi doctores qui sedent in cathedrali ut circumspiciant, id est speculentur, veritatem, eamque auditoribus enuntient. Hoc est inquit Jansenius, nemo melius consulere (ut plurimum) potest, quam quisque sibi ipsi, si modo. Deum timeat. Hic explicit cor consili, de quo versus precedenti, q. d. Dices : Quomodo cor boni consili nascitur? Respondeo : Si anima sanctam habueris; hec enim solet annuntiare vera, plusquam septem circumspectores, qui ex alto solent terram circumspicere et lustrare. Hunc esse sensum patet ex Graecis quae sic habent : *Anima enim hominis plura quandoque renuntiare solet, quam septem speculatores sedentes in excelso specula;* Tigurina : Solet enim interdum plura more sua cibisque animus, quam septem in celo specula sententes exhibentes. Quanquam noster Interpres, addens ad sancti, videat respicuisse ad id quod dixit versus 43 : « Cum viro sancto assiduis esto; » ut scilicet anima sancta enuntiat vera, etc.

Maxime autem vult Deus inferiores consulere suos Superiores; hi enim quasi vicarii Dei eos illuminant et dirigunt, presertim Religiosos, qui votu obediencia Superioribus se obstinxerunt. Obedientia enim hanc directionem meretur, ut scilicet obediens, qui amore Dei Superiori se regendum tradit, ab eo, Deo dirigente, rectis consilii et praecepti dirigatur ad salutem et vitam eternam.

Mystice Rabanus : « Septem, inquit, circumspectores philosophi, liberalium artium (que in septenario numero ab ipsis comprehenduntur) sunt tradidores; sed magis vera esse in omnibus claret catholici viri modesta doctrina, que in divinis libris consistit, quam omnis philosophorum multiplex in disputando et in argumentando solent. In hac enim paucis et puris sermonibus irreprehensibilis per omnia eluet veritas; in illa vero in exquistiarum rerum oberrans opinio garrula loquacitate, immo manifesta appetat falsitas. Sed quia omnis sapientia a Domino Deo est, nec ilam quisquam sine ejus munere habere potest, ideo subjungit dicens : Et in his omnibus deprecare Altissimum, ut dirigat in veritate viam tuam. »

Exemplum hujus sententiae illustre fuit S. Franciscus, qui, ut, ait Bonaventura in Vita ejus, qui Sanctus, ita illuminabatur a Deo, ut licet theologiae scholasticae esset expersus de theologicis tamem questionibus difficultibus consultus, melius et divinitus eas endaret, quam summi Theologi. Idem christianis Damiatam obseruantibus, et conflictum cum Saracenis parantibus, eum prohibuit, ac, si configlarent, predixit eorum stragem; quae et illis, Francisco, utpote in speciem abjecto et pauperi, non credentibus, nec parentibus, accidit; nam tota in fugam versa fuit nisi